

ПОЛІТИЧНЕ ЛІДЕРСТВО ДЖОХАРА ДУДАЄВА ТА ПРОЦЕС ФОРМУВАННЯ НЕЗАЛЕЖНОСТІ ІЧКЕРІЇ

Вінницький національний технічний університет;

Анотація

Проаналізовано політичне лідерство Джохара Дудаєва як ключовий чинник створення чеченського національного руху і саму незалежність Чеченської Республіки Ічкерія (ЧРІ).

Ключові слова: Джохар Дудаєв, Чеченська Республіка Ічкерія, політичне лідерство, державотворення, суверенітет, Перша чеченська війна.

Abstract

This thesis analyzes the political leadership of Dzhokhar Dudayev as a key factor in the creation of the Chechen national movement and the independence of the Chechen Republic of Ichkeria.

Keywords: Dzhokhar Dudayev, Chechen Republic of Ichkeria, political leadership, state-building, sovereignty, First Chechen War.

Вступ

Політичне лідерство Джохара Дудаєва відіграло важливу роль у процесі формування незалежності Ічкерії, оскільки саме він став провідником ідеї суверенітету Чечні та очолив національний рух у період розпаду СРСР. Його діяльність сприяла мобілізації чеченського суспільства та утвердженню нового політичного курсу, спрямованого на побудову власної державності [1, 3].

Для України досвід Чечні є корисним тим, що він дає змогу краще зрозуміти методи російської політики щодо народів, які прагнуть незалежності: від політичного тиску й підтримки внутрішнього розколу до відкритого воєнного вторгнення [1]. Події Першої російсько-чеченської війни довели, що у протистоянні з росією особливе значення мають єдність суспільства, сильне політичне лідерство та готовність до тривалого спротиву [2].

Основна частина

Піднесення чеченського національного руху відбувалося на тлі загальної кризи союзної та республіканської влади. Важливим етапом стало формування нових політичних сил, які прагнули взяти владу в республіці у свої руки. Політичне лідерство Джохара Дудаєва набуло вирішального значення восени 1991 р., коли після зміни політичного балансу в Чечні він очолив нову владу та став символом курсу на державний суверенітет [1].

Дудаєв поєднував військовий досвід із політичною харизмою, що дало змогу мобілізувати значну частину суспільства навколо ідеї самовизначення. Після жовтневого референдуму 1991 р. він був затверджений на посаді президента Чеченської Республіки Ічкерія та проголосив її суверенітет і незалежність, чим заклав політичну основу нового державного утворення [4].

Водночас концентрація влади навколо постаті Дудаєва посилювала внутрішню напруженість, оскільки частина еліт і опозиційних груп сприймала його курс як загрозу власним позиціям [1]. Наступним кроком створення власних органів влади, адміністративної системи та структур безпеки. Однак цей процес відбувався в умовах відсутності широкого міжнародного визнання, економічний спад пострадянського простору та постійного тиску з боку росії, що відчутно обмежувало можливості стабільного державотворення. Таким чином, політичне лідерство Дудаєва сприяло швидкій мобілізації та легітимації нової влади, але водночас не змогло усунути структурні суперечності, які супроводжували формування незалежності Ічкерії [2].

Загострення суперечностей між Ічкерією та росією спричинило подальшу ескалацію конфлікту. 11 грудня 1994 р. росія розпочала повномасштабне вторгнення в Чечню, що стало початком Першої російсько-чеченської війни. У цих умовах постать Дудаєва трансформувалася з політичного лідера періоду становлення державності у символ національного спротиву. Навіть за умов збройної боротьби його авторитет залишався важливим чинником політичної єдності чеченського суспільства [2]. Після загибелі Джохара Дудаєва 21 квітня 1996 р. його образ остаточно закріпився як символ боротьби Ічкерії за незалежність [4].

Досвід Чечні має практичне значення для України, оскільки показує типові механізми російської політики щодо народів і держав, які прагнуть реальної незалежності: політичний тиск, спроби внутрішньої дестабілізації, заперечення власного втручання та подальше застосування відкритої воєнної сили, як зараз [1]. Водночас чеченський приклад засвідчує, що в умовах російської агресії вирішальне значення мають політичне лідерство, суспільна мобілізація та національна єдність, і міжнародна підтримка [4].

Висновки

Політичне лідерство Джохара Дудаєва стало одним із визначальних чинників формування чеченської держави на початку 1990-х років. Його діяльність сприяла зростанню національного руху та інституційному оформленню ЧРІ через проведення президентських виборів, проголошення суверенітету та створення основ державного управління. Разом із тим, процес формування незалежності відбувався в умовах глибокої політичної та економічної кризи пострадянського простору, відсутності міжнародного визнання та жорсткого протистояння з РФ. Це суттєво обмежувало можливості стабільного державного розвитку та сприяло загостренню конфлікту.

Таким чином, політична стратегія Дудаєва поєднувала прагнення до національного самовизначення з необхідністю реагування на зовнішній політичний тиск і внутрішні виклики. У підсумку, процес формування незалежності Ічкерії став одним із найбільш складних і суперечливих прикладів державотворення на пострадянському просторі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Ваврів Д. Непомічений аргумент: коротка історія Республіки Ічкерія. URL: <https://surl.li/vubcej> (дата звернення: 19.03.2026).
2. Шурхало Д. Перша російсько-чеченська війна: як Москва «обламала зуби» об Грозний. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/persha-rosiysko-chechenska-viyna/33249158.html> (дата звернення: 19.03.2026).
3. Дудаєва А. Мільйон перший. Джохар Дудаєв. Київ: Залізний тато, 2025. 352 с. URL: <https://book-ye.com.ua/nehudozhnja-literatura/istorija/istorychni-postati/mil-jon-pershij-dzhohar-dudaev/> (дата звернення: 19.03.2026).
4. Дудаєв Д. Лицар свободи. Джохар Дудаєв. Київ: Залізний тато, 2022. 214 с. URL: <https://zalizniytato.org.ua/dzhokhar-dudaev-lytsar-svobody/595/> (дата звернення: 19.03.2026).

Федик Сергійович Святослав – студент групи ПЗТ-24Б, факультету інформаційних електронних систем, Вінницького національного технічного університету, Вінниця, e-mail: svyatoslavfedik@gmail.com

Науковий керівник: **Герасимов Тимофій Юрійович** – доктор історичних наук, доцент кафедри суспільно-політичних наук, Вінницький національний технічний університет, м. Вінниця, e-mail: timger84@gmail.com

Fedyk Svyatoslav S. – student of group PZT-24Bb, Faculty of Information Electronic Systems, Vinnytsia National Technical University, Vinnytsia, e-mail: svyatoslavfedik@gmail.com

Supervisor: **Gerasymov Tymofiy Y.** – Doctor of historical sciences, Associate Professor of Social and Political Sciences Department, Vinnytsia National Technical University, Vinnytsia, e-mail: timger84@gmail.com